

ЖОО-Дағы Студенттердің Оқу Үрдісіне Әсер Ететін Факторлар Factors Influencing The Educational Process Of Students In Higher Education Institutions

LS, SAGIDULINA

KK ORYNBASAROVA MD

TA AMANZHOLOV

AT, KAZIEVA

Kazakh National Medical University, Kazakhstan

ТҮЙІНДЕМЕ

Жоғарғы оқу орындарындағы студенттердің оқу үлгерімін көтеру бүгінгі күнде өте актуальды мәселе. Жақсы үлгерім – білім бағдарламасының кемеліне жетіп меңгерілгендігі жайлы куәлік етсе, екінші жағынан қоғамда сұранысқа ие болатын білікті маман даярлаудың кепілі болмақ. Білім алу мотивациясын қалыптастыру заманауи білім беру жүйесінің негізгі бағыттарының бірі болып табылады. Білім алу мотивациясының қалыптасуы оқу орнындағы алғашқы күндерден басталады, ал оның нәжілілігі мотивацияның құрылымы мен күшіне байланысты. Студенттердің білім алуға деген мотивациясына әсер ететін факторларды, жоғарғы білім алудың нәжілілігін арттыру тұрғысынан зерттеу маңызды болып табылады. Зерттеу жұмысына Алматы қаласындағы, С.Ж. Асфендияров атындағы ҚазҰМУ, жалпы медицина факультеті, 4 курс студенттері арасында 150 студентке ерікті негіздегі сауалнама жұмысы жүргізілді. Сауалнамаға 20 мен 22 жас аралығындағы, 60% -90 әйел адам және 40% -60 ер адам қатысты. Зерттеуді жүргізу барысында студенттерге кәсіптік, коммуникативтілік және әлеуметтік бағыттар 93,3% (140) үлкен маңызға ие екендігі анықталды, әйелдерде 90-нан - 81 (88,8%) коммуникативті және кәсіби бағыты маңызды болса, ал 60 ер адамнан - 50 (83,3%) әлеуметтік және кәсіби бағыт маңызды екендігі белгілі болды. Аталған оқу орнына түсулеріне жетелеген негізгі себептерге: ата-ана кеңесі -6,6 %, мамандыққа қызығушылық - 63,3 %; оқу орнының танымалдылығы - 13,3 %; 16,5 % таңдау кезінде «бәрібір» болғандығын айтады. Сауалнамаға қатысушылардың 80 % өз мамандықтарына көңілі толатындығын айтса, қойылған сұраққа 10% жауап беруге киналады. Егерде студенттерге қайта таңдау мүмкіндігі берілсе, олардың аталған оқу орнына түсулеріне жетекші себептер келесілер болмақ: болашақта жұмыспен қамтылу мүмкіндігі - 36,6 %, мамандыққа деген қызығушылық - 83,3 %, жақсы табыс - 26,6 %, мамандықтың (оқу орнының) танымалдылығы - 14%, ата-ана кеңесі - 6,6 %. «Сізге білім алу мен жұмысты қатар алып жүруге тура келе ме?» деген сұраққа, «иә» 50,6% (76), «кейде» 32% (48), жұмыс істемейтіндер - 17,3% (26) студенттер құрады. 82,6% (124) студенттерден: 46,7% (58) медицина саласында, соның ішінде 25,8% (32) өзінің болашақ мамандығына сәйкес, және мүлде басқа салада жұмыс жасайтындар 27,4% (34) құрады. Сауалнамаға қатысушылардың ішінде ғылыми- тәжірибелік конференцияларға белсенді қатысушылардың үлесі 70% (105) құраса, қалған 30% (45) мұндай шараларға мүлде қатысып көрмеген. Университеттің спорттық сайыстарға 60% (90 студент) қатысқан.

Кілт сөздер: Білім алу мотивациясының құрылымы, жетістік мотивациясы, жыныстық айырмашылық, студент, «оқытушы-студент».

ABSTRACT

The article presents the results of the study (respondents) factors influencing educational motivation of students of the Kazakh National medical University in Almaty. It is shown that in the structure of motivation, you can allocate promoting the professional development of future doctors components, the composition and the severity of which depends on many factors. Identified different factors that have a significant impact on the structure of educational motivation of medical students. The formation of learning motivation is one of the main objectives of modern education. The process of formation of the structure of academic motivation begins with the first days of study at the University, and the effectiveness of training depends on the structure and strength of motivation. A study of factors influencing the academic motivation of students is of great importance to improve the efficiency of higher education. The impetus for activities and learning can equally be the desire to succeed and fear of failure. The problem of improving the academic performance of students of higher educational institutions today is very relevant. A good academic record – evidence of proper assimilation of the content of educational programs in a particular specialty and the key to producing a high-class specialist, demanded by society. It is established that the teaching of students occurs well only when the training is connected with the practice of life, when the student understands the vital importance of what he is studying. We carried out voluntary survey of 150 students of 4th course of faculty of General medicine of KazNMU them. Asfendiyarov, Almaty.

Key words: structure of learning motivation, achievement motivation, sex differences, student, "teacher-student".

Білім алу мотивациясын қалыптастыру заманауи білім беру жүйесінің негізгі бағыттарының бірі болып табылады. Білім алу мотивациясының құрылымының қалыптасуы оқу орнындағы алғашқы күндерден басталады. Студенттердің оқуға деген мотивациясына әсер ететін факторларды жоғарғы білім алудың нәтижелілігін арттыру тұрғысынан зерттеу маңызды болып табылады.

Жоғарғы оқу орындарындағы студенттердің оқу үлгерімін көтеру бүгінгі күнде өте актуальды мәселе. Жақсы үлгерім – ол бір жағынан нақты бір мамандық бойынша білім бағдарламасының кемеліне жетіп меңгерілгендігі жайлы куәлік етсе, екінші жағынан қоғамда сұранысқа ие болатын білікті маман даярлаудың кепілі болмақ. Студенттің білімі сапалы, әрі дұрыс бағытта болуы үшін, студент өзі меңгеріп жүрген саласының өмірлік маңыздылығын түсінуі және алған білімдерін өмірлік тәжірибемен ұштастыруы қажет екендігі белгілі. Егерде осылай болмаса, білім алуға кедергі болуы мүмкін болатын барша заттармен шұғылданду, үрдіс кезіндегі теңселулер мен үзілістер орын алады. Осыған орай, біздің көзқарасымызға сәйкес студенттердің үлгерім төмендігіне келесі себептер әсер етеді деп тұжырымдаймыз: білім алушылардың тұлғалық қабілеттері, пәнге деген қызығушылықтың жоқтығы, таңдаған мамандығына көңілінің толмауы, оқытушының білім беру тәсілі мен тұлғалық қасиеттеріне байланысты білім алуға деген қызығушылықтың болмауы.

Біз Алматы қаласындағы, С.Ж. Асфендияров ат. ҚазҰМУ, жалпы медицина факультеті, 4 курс студенттері арасынан 150 студентке ерікті негіздегі сауалнама жұмысын жүргіздік. Сауалнамаға 20 мен 22 жас аралығындағы, 60% -90 әйел адам және 40% -60 ер адам қатысты.

Зерттеу пәні: білім алу мотивациясына әсер етуші факторлар.

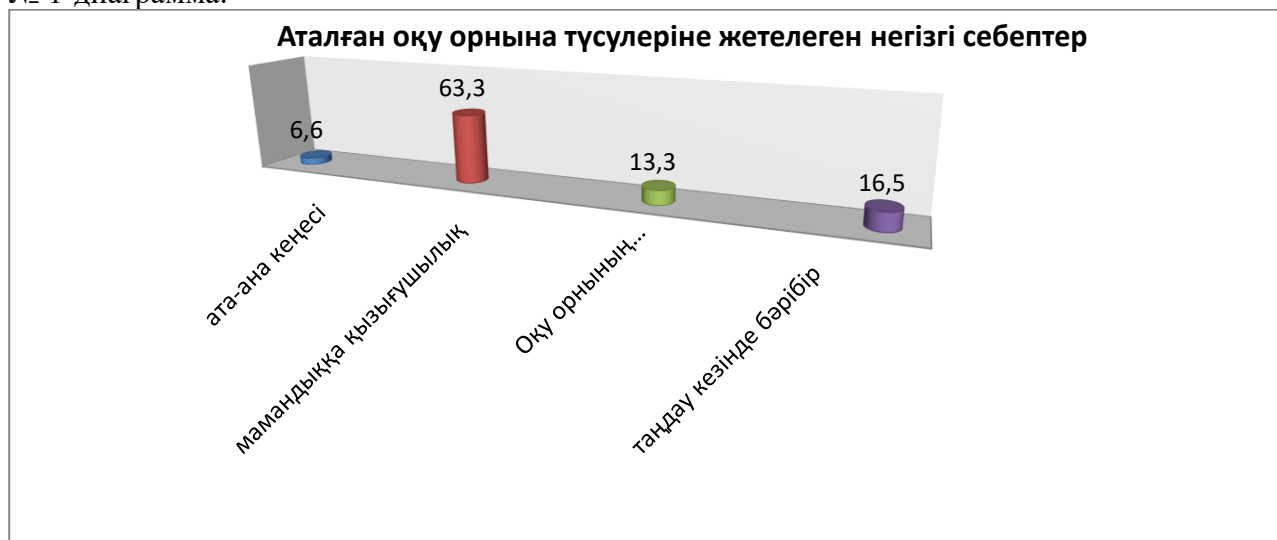
Білім алу мотивациясы бірқатар факторлармен айқындалады. Олар: білім беру жүйесі, білім беретін мекеме, оқу үрдісінің ұйымдастырылуы, ұстаздың дара-тұлғалық ерекшеліктері және ең бастысы оның білім алушыға, өзінің жұмысына деген ықтияттылығы; оқытылатын пәннің арнайылығы.

Зерттеуді жүргізу барысында студенттерге кәсіптік, коммуникативтілік және әлеуметтік мотивтер 93,3% (140) үлкен маңызға ие екендігі анықталды. Мұнымен қоса, салыстырылған екі топ студенттерінің арасындағы білім алу мотивациясының құрылымдық ерекшелігі айқындалды: әйелдерде 90-нан-81 (88,8%) коммуникативті және кәсіби бағыты маңызды болса, ал 60 ер адамнан - 50 (83,3%) әлеуметтік және кәсіби бағыт маңызды екендігі белгілі болды. Әйелдер тобында негізінен танымалдылық (жақсы студенттердің қатарында болып, ата-анасы мен айналадағылардың көз айымы болуы, және т.б.) және коммуникативтілік (үлгі тұтарлық адамдармен танысу, араласу т.б.) бағыттар маңызға ие. Ол негізінен әйел адамдардың ер адамдарға қарағанда ауқымды әлеуметтік байланысқа зәрулігімен түсіндіріледі.

Ер адамдарға: өзінің шығармашылық қалыптасуы (беймәлім нәрселерді үйрену, өзін үздіксіз дамыту), білім алудағы танымдық бағыты (болашақтағы материалдық қамтамасыз етілу деңгейіне әсер ететіндіктен оқуда нық әрі терең білім алу). Алынған нәтижелер ер адамдардың психологиялық ерекшеліктерін көрсетеді, яғни ер адамдар өздерінің белсенділіктерін нақты бір шығармашылық іске бағыттай алады «сөзбен емес, іспен дәлелдеу». Ер адамдар үшін шығармашылықпен айналысу, жаңа білімге қол жеткізу жақсы баға алғанға қарағанда маңыздырақ болып келеді.

Сауалнаманың нәтижесі студенттерді білім алуға жетелейтін қызығушылықтар мен бағыттарды; үлгерім түрін және таңдаған мамандыққа көңілінің толу деңгейін анықтады.

№ 1-диаграмма.

Аталған оқу орнына түсулеріне жетелеген негізгі себептерге респонденттердің жауаптарының талдамы бойынша студенттер төмендегі себептерді көрсетеді: ата-ана кеңесі –6,6 %, болашақ мамандыққа қызығушылық –63,3 %; Оқу орнының танымалдылығы – 13,3 %. Осыдан былай қорытынды жасауға болады: көбіне талапкерлердің мамандық таңдаудағы басты себеп медицина саласында жұмыс істеуге құлшыныс болып табылады. Соның өзінде сауалнамаға қатысушылардың 16,5 % оларға таңдау кезінде бәрібір болғандығын айтады.

Бірақ,сауалнамаға қатысушылардың көп пайызы (80 %) өз мамандықтарына көңілі толатындығын және қайта тапсыру мүмкіндігі туса, осы жерге қайта түсер едік деп сенімділік танытқанын айта кету керек.Қойылған сұраққа 10%«негізінентүскен оқуларына күдікпен қарайтындары және таңдаған мамандығы өзіне қызық па, жоқ па айқындамағандары» жауап беруге киналады.

Егерде студенттерге қайта таңдау мүмкіндігі берілсе, олардың Аталған оқу орнына түсулеріне жетелеген негізгі себептертөменде көрсетілген:

№ 2-диаграмма

- ✓ Болашақтағы жұмыспен қамтылу мүмкіндігі – 36,6 %,
- ✓ Мамандыққа деген қызығушылық – 83,3 %,
- ✓ Жақсы табыс–26,6 %,
- ✓ Мамандықтың (оқу орнының) танымалдылығы – 14%,
- ✓ Ата-анакеңесі– 6,6 %.

Осы мәліметтерге қарап студенттер қоғамда сыйлы әрі сұранысқа ие болу мақсатымен, және өзінің жеке мүддесі мен қабілет қарымына сәйкес келетін мамандықты таңдайтындығын көреміз.

№ 3-диаграмма.

Студенттердің әр курстағы үлгерім деңгейлеріне талдау жүргізбесекте, 4-курста оқу үлгерімнің айтарлықтай жоғарылайтындығын студенттердің көпшілігі атап өтті. Оның себебін соңғы курстардағы мамандыққа қатысты арнайы дисциплиналар оқытылғандықтан білім алудың бастапқы кездеріндегі жалпылама білім беру пәндерінен қиналған студенттердің өздеріне жеңілдеу, қызықтырақ болатындығынан деп тұжырымдаймыз.

№ 4-диаграмма.

(№ 4-диаграмма.) «Сізге білім алу мен жұмысты қатар алып жүруге тура келе ме?» деген сұраққа, «иә» деп жауап берген студенттер 50,6% (76), «кейде» - деп жауап берген студенттер 32% (48), жұмыс істемейтіндер - 17,3% (26) құрады.

Бүкіл әлем бойынша білім алу мен жұмысты қатар алып жүретін студенттер қатары артып келеді. Осыған орай жұмысқа бөлінетін уақыт мөлшеріде ұлғаяды. Бұл құбылыстың

себептерін кешенді түрде қарастыру керек. Бір жағынан, дәстүрлі емес жұмысбастылық түрлерінің дамуы белең алып келеді, мысалға, бөліктік, кестесі ыңғайлы жұмыс. Осындай жұмыс түрі жұмыс берушіге де (келісім шарт бойынша жұмыс, төлемақыны үнемдеу) жұмыс пен білім алуды қатар алып жүрген студенттерге де қолайлы. Екінші жағынан элиталық болып саналатын жоғарғы білім алудың жалпылық түрге айналуына байланысты сапасы төмендейді. Осының нәтижесінде студенттердің жоғарғы жұмыс өнімділігінің белгісі болып саналатын куәліктің мән-мағынасы төмендеп кеткен. Бұл жағдайларда жұмыс берушілерге студенттің қабілеті, өнімділігі және ұстанымдары жұмыс тәжірибесі жайлы белгіні анықтайды. Дәл осы жағдай қазіргі Қазақстанға тән. Жұмыс пен білім алуды қатар алып жүрген 82,6% (124) студенттерден, 46,7% (58) медицина саласында жұмыс атқарады, соның ішінде 25,8% (32) өзінің болашақ мамандығына сәйкес, және мүлде басқа салада жұмыс жасайтындар 27,4% (34) құрады. Айта кету керек жұмыс жасайтын студенттердің көпшілігі 75% тұрақты жұмыс істесе, 20% келісім шартқа және контракт негізінде, 9,5% бір реттік тұрақсыз жұмыспен шұғылданған. Білім алу мен жұмысты қатар алып жүргендердің негізгі бағыттары финанстық факторларға қарағанда, барынша көп мөлшерде тәжірибе алу мақсаты басым екендігі сауалнама нәтижесі дәлелдейді. Яғни, жұмыс берушілер тәжірибені бағалайтындықтан жұмыс істеушілердің 74% ЖОО тәмамдағаннан кейінгі жұмысқа тұруға жақсы мүмкіндік беретіндігін айтса, ал 25,8% табыс табуды негізгі деп санайды. Сауалнамаға қатысушылардың 12% білім алу мен жұмысты бірге алып жүрудің маңызы ретінде «керекті таныстармен байланыстар табу» деп санайды.

Студенттердің оқу үрдісіндегі нәтижелілігі ұжымның әлеуметтік-психологиялық ахуалына байланысты екендігі белгілі. Ұжым ахуалы көптеген факторлармен анықталады, солардың ішінде маңыздысы екеу:

1. Жалпы оқу орнындағы және нақты ұжымдардағы (яғни, ұйымдастыру, техникалық және санитарлық-гигиеналық элементтермен, әдебиеттермен қамтамасыз ету және т.б.) факторларға байланысты.
2. Моральды-психологиялық фактор (яғни топтардағы, бөлімдердегі, зертханалардағы, кафедралар мен факультеттердегі жүріп жатқан үрдістер).

Біздің университетте әлеуметтік-психологиялық, моральды-рухани ахуалды студенттердің 33,3% позитивті және 10% негативті бағаласа, 53,3% бейтарап тарапты ұстанады. Тұлға аралық қарым-қатынастың үйлесімді болуына оқу орнындағы әр түрлі бағытта өтетін ғылыми-тәжірибелік конференциялардың өтуі оңтайлы әсер етеді. Конференциялардың мақсаты — студенттердің өзіндегі, өзгелердегі күрделі әлеуметтік қарым-қатынастарды қалай танып, қабылдап жатқанын және оның кәсіби жұмыс жайлы ойының қалыптасуын, сәйкес әлеуметтік және кәсіби қасиеттерін анықтауды, белсенді шығармашылық жұмыспен шұғылдану қажеттілігін, жоғарғы дәрежелі кәсіби деңгейге жетуге мүмкіндік екенін көрсету. Сауалнамаға қатысушылардың ішінде ғылыми-тәжірибелік конференцияларға белсенді қатысушылардың үлесі 70% (105) құраса, қалған 30% (45) мұндай шараларға мүлде қатысып көрмеген. Университеттің спорттық сайыстарға 60% (90 студент) қатысқан.

№ 5-кесте. СТУДЕНТТІК ӨМІР – ОЛ ТЕК БІЛІМ АЛУ ЕМЕС (Сіз осы шараларға қатысып көрдіңіз бе?)

Шараларға қатысу	Иә	Жоқ
Ғылыми-тәжірибелік конференциялар	70%-105	30%-45
Мейрамдар мен кештерді ұйымдастыру	70%-105	20%-30
Саяси митингтер мен шаралар	20%-30	66,6%-100
Спорттық жарыстар	60%-90	23,3%-35
Студенттік кеңес отырыстары	46,6%-70	40%-60
Сенбіліктер	66,6%-100	23,3%-35

Келтірілген кестеде университеттің қоғамдық өмірі мен ғылыми- тәжірибелік конференцияларға қатысқан студенттердің максимальды саны берілген.

Университеттегі оқытушының жаңашыл бағыттағы өзіндік жұмысының мәні - шынайы педагогтың мән-мағынасын қайта жандандыру болып табылады, яғни білім алушыны кірістіру, қолдау, жетелеу. Әр студентке өзіндік мүмкіндіктерін бағамдауына, таңдаған мамандығының мәдени әлеміне кіруіне, өзінің өмірлік жолын табуға көмектесу – университеттің заманауи оқытушыларының алған негізгі бағыты болып табылады.

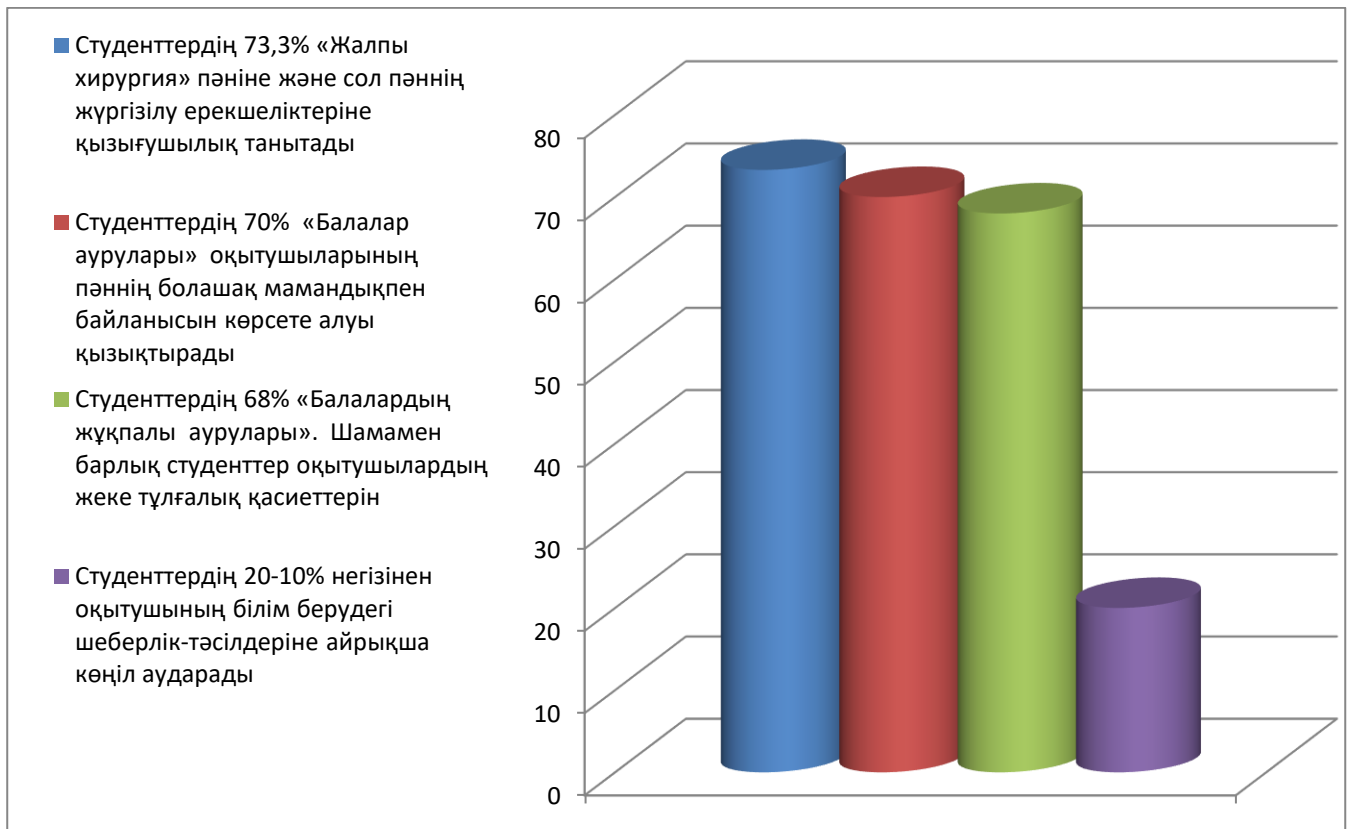
Оқытушы мен студент арасындағы қарым-қатынасты бағалау.

1. Оқу үрдісіндегі іскерлік және өзара жақсы қарым-қатынасқа 100% (150) студент баға берді.
2. Оқу үрдісінен тыс іскерлік және өзара жақсы қарым-қатынасқа 90% (135) студент баға берді;
3. Шамамен респонденттердің 20%-30% өздерінің оқытушымен арасындағы қарым-қатынасын негативті бағалап, оқытушы жағынан немқұрайлылық болғанын және олардың қабілеті мен талпынысын өз деңгейінде бағаламағандығын айтады.

Оқытушылар мен студенттер арасындағы іскерлік және өзара жақсы қарым- қатынас тек сапалы білімнің ғана емес сондай-ақ студентті тәрбиелеудің кепілі болмақ. Оқытушының үлгі-өнегесі – студенттің әлеуметтік өмірге бейімделуін және оқытушының нәтижелі жұмыс атқарғандығын дәлелдейтін өте маңызды көрсеткіш. Бірақ, оқытушының оқу үрдісінде шешетін мәселелерінің бірі ол студенттің меңгеріп жатқан пәнге қызығушылығын арттыру болып табылады. Егерде оқытушы мен студенттің қарым-қатынасы ортақ қызығушылық маңайында өрбісе білім алу нәтижелілігі максимальды болмақ. Бізге студенттердің оқытылатын пәндерге, сабақтарға деген жүйелі қызығушылықтарын тіркеуге мүмкіндік туды. Сол қызығушылықтардың ішінде келесілеріне басымдылық берілген:

№6-диаграмма. Студенттердің оқытылып жатқан пәндер жүйесіне қызығушылықтары.

1. Студенттердің 73,3% (110) «Жалпы хирургия» пәніне және сол пәннің жүргізілу ерекшеліктеріне қызығушылық танытады;
2. Студенттердің 70% (105) «Балалар аурулары» оқытушыларының пәннің болашақ мамандықпен байланысын көрсете алуы қызықтырады;
3. Студенттердің 68% (102) «Балалардың жұқпалы аурулары». Шамамен барлық студенттер оқытушылардың жеке тұлғалық қасиеттерін (мәдениеттілік және білімділік деңгейлері, интеллигенттілік, сыпайылық, нақтылық, өзіндік принциптерін) бағалайды;
4. Студенттердің 20-10% (30 дан 15-ке) негізінен оқытушының білім берудегі шеберлік-тәсілдеріне айрықша көңіл аударады: өз пәнін оңай жеткізе білуі, студенттермен қарым-қатынас жасаудағы өзін-өзі ұстауы, студенттің ерекшеліктерін ескеруі, әрине маңыздысы оның клиникалық ойлау қабілетін белсендіруі.

Оқытушының өз пәнін топтағы барлық студент түсінетіндей етіп жеткізуі – студенттердің арасында жоғары бағаланатын сапалық қасиет болып саналады. Олардың арасындағы әлеуметтік қарым-қатынас көбіне осыған байланысты. Білім алушылар оқытушының жұмысына ғана емес, сонымен қатар оның нақты бір пән бойынша жүргізген сабақтарына көңілдерінің толатындығын айтады.

Қорытынды:

1. Медицина бағытындағы оқу орнында жалпы алғанда негізінен кәсібилік, коммуникативтілік, әлеуметтік бағыттарға басымдыдылық беріледі.
2. Болашақ дәрігерлердің білім алуғағы мотивация құрылымының жыныстық ерекшеліктері айқындалды: әйел адамдарға - коммуникативті және кәсібилік бағыттар басымрақ болса, ал ер адамдарда - әлеуметтік және кәсібилік бағыттар басым.
3. ЖОО студенттердің білім алуы –білімді, керекті қасиеттерді меңгеруін әрі дамытуын, сондай-ақ, студенттердің жеке тұлғалық қалыптасуын –басқаруға келетін үрдіс.
4. Оған оқытушылардың әсері өте орасан зор, яғни университет қабырғасынан қандай студенттің шығатындығы, оның білім қорының қандай болатындығын анықтайды.
5. Сонымен қатар оқу үрдісіне студенттердің де әсері аз емес. Оқытушының жалпы топпен, оның ішіндегі жеке студенттермен жүргізетін жұмысының бағытын айқындайды.
6. Білім алудың нәтижелілігін айтарлықтай жоғарылату және жаңадан үйренген нәрселерден оң эмоциялар алу үшін мотивацияны сауатты басқару қажет.

Әдебиеттер:

1. Бадмаева Н.Ц. Влияние мотивационного фактора на развитие умственных способностей: Монография. Улан-Удэ, 2004. С. 151-154.
2. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте. – М.: Педагогика, 2006.

3. Козлова Н.В., Берестнева О.Г., Шелехов И.Л. Особенности личностного и профессионального становления студентов университета. Вестн. Томского гос. пед. ун-та. 2009. Вып. 9 (87). С. 103-107.
4. Реан А.А., Коломинский Я.Л. Социальная педагогическая психология. – СПб.: Питер, 2000.
5. Якунин В.А. Психология учебной деятельности студентов. – М. С.-Пет., 1994.
6. D'Mello M. Gendered Selves and Identities of Information Technology Professionals in Global Software Organizations in India. Information Technology for Development. 2006. V. 12 (2). P. 131-158.
7. Черешнева А.Ю., Сидорова С.Н. Факторы успешного обучения студентов в ВУЗе // Успехи современного естествознания. – 2013. – № 10. – С. 157-157;
8. Штарке К. Студенты. Становление личности. Перевод с немецкого. М.: Прогресс, 2010.- 136с.
9. Сырова Н. В., Серова О. В. Проблемы формирования культуры взаимоотношений педагогов и студентов в вузе // Молодой ученый. — 2015. — №11. — С. 1486-1490.
10. Молокова О. А. К вопросу об оценке студентами взаимоотношений с преподавателями // Вестн. Томского гос. пед. ун-та, 2013, вып. 1 (129), С. 38–41.
11. Сырова Н. В. Этические отношения как механизмы профессионального развития студентов Текст/Диссертация 13.00.08 — теория и методика профессионального образования, Н.Новгород, 2005г. Основные термины (генерируются автоматически): межличностных отношений, нравственных отношений
12. Пучков А.А. 2013. Социальное взаимодействие преподавателей и студентов в условиях модернизации системы высшего образования Российской Федерации: автореф. дис. ... к.соц.н. Нижний Новгород, 2013,32 с.
13. Стегний В.Н., Пучков А.А. Информационные процессы в вузе как фактор эффективности взаимодействия «преподаватель – студент». – Власть, 2013, № 5. С. 115-123.
14. Арсентьева М. В. Психологические факторы успешного обучения студентов в ВУЗе. Журнал-Известия Тульского государственного университета. Технические науки Выпуск № 11-2 / 2012
15. Чирков В.И. Мотивация учебной деятельности. Ярославль, 2005.